

NOVOSADSKI DOGOVOR ODBAČEN

IZJAVA MATICE HRVATSKE

Matica hrvatska prihvatila je godine 1954. Novosadski dogovor, unatoč sumnjama i bojaznima koje su već tada postojale, vjerujući da on može poslužiti kao prilog boljim odnosima među narodima koji su svoje književne jezike izgradili na srodnoj dijalekatskoj podlozi i žive u federativnoj zajednici.

U godinama koje su od tada prošle to se uvjerenje nije potvrdilo. Novosadski se dogovor, naprotiv, pokazao neprikladan da se na njemu zasnjuju ravnopravni jezični odnosi. Polazeći od uopćene izjave o jezičnom jedinstvu, on je od samog početka omogućivao samovoljna tumačenja pa i takva koja niječu samobitnost hrvatskog književnog jezika i tobože oslobađaju obveze da se poštuje njegova prostorna i povijesna cjelovitost. Zbog takvih se tumačenja Novosadski dogovor pretvorio u sredstvo za opravdavanje jezične neravnopravnosti i za nametanje srpskog književnog jezika ekavskog tipa. A gdje i nije bilo takve namjere, Novosadski dogovor se pretvorio u stalni izvor nesporazuma i u zapreku da se naša jezična stvarnost istinski uoči i znanstveno protumači. I u svakodnevnoj primjeni pokazao se kao neprikladan jer se jezična snošljivost može temeljiti samo na uzajamnom poštivanju individualnosti i prirodnih jezičnih prava, a ne na proglašavanju jedinstva pod svaku cijenu koje je često i nijekanje obojih.

Zbog svega toga Matica hrvatska odriče se Novosadskog dogovora smatrajući ga bespredmetnim i nevažećim, jer ga je i povijesna zbilja već opovrgla, upravo kao i Bečki dogovor prije njega.

U Zagrebu, 16. travnja 1971.

UPRAVNI ODBOR
MATICE HRVATSKE

ZAKLJUČAK HRVATSKOGA FILOLOŠKOGA DRUŠTVA

Godišnja skupština HFD, održana 8. svibnja 1971. pridružila se izjavi Matice hrvatske prihvativši ovaj zaključak:

Pridružujemo se izjavi Upravnog odbora Matice hrvatske kojom proglašava Novosadski dogovor bespredmetnim i nevažećim. Novosadski dogovor nepotpuno i neprecizno odražava jezično stanje pa se njegova formulacija ne može smatrati znanstveno osnovanom. Njegove su uopćene tvrdnje omogućile da se taj dogovor provodi na štetu hrvatskoga književnog jezika i njegove ravnopravnosti u našoj političkoj zajednici. Zbog toga on nije pomogao rješenju onih problema zbog kojih je bio donesen, štoviše, on ih je i umnožio. Osnovni uvjet da se oni uspješno riješe jest da se za hrvatski književni jezik izrade normativni priručnici osnovani na hrvatskoj jezičnoj tradiciji i praksi.

INSTITUT ZA JEZIK JAZU O NOVOSADSKOM DOGOVORU

Novosadski dogovor je u Hrvata bio shvaćen kao dokumenat koji će osigurati ravnopravnost ijekavskog i ekavskog narječja i pravo da svaki narod zove svoj jezik svojim imenom, a u službenoj upotrebi da se ističu oba narodna imena, nasuprot dotadašnjoj praksi administracije saveznih ustanova koje su upotrebljavale samo naziv srpski.

Međutim, zbog nekih nepreciznih formulacija odredbe toga dogovora je iskoristila centralističko-unitaristički orijentirana grupa filologa da od njega iskuje oruđe za unifikaciju i serbizaciju jezika, idući time ruku pod ruku s ekonomskom eksploatacijom i otuđivanjem vrijednosti stvorenih radom radnih ljudi u Hrvatskoj. Borba za pravilno tumačenje dogovora u duhu marksističke teorije o nacionalnom pitanju i razvitku odnosa u višenacionalnim socijalističkim državama nije dovela ni do kakva uspjeha, nego se nesporazum o dogovoru toliko zaoštrio da je suradnja između Matice srpske i Matice hrvatske bila prekinuta, i Matica hrvatska je, napokon, i formalno otkazala dogovor.

Institut za jezik drži da je taj čin logičan i neizbježiv završetak događaja posljednjih godina i Novosadski dogovor smatra nevažnim, pogotovu kad danas u ustavnim amandmanima ima svaki naš narod sigurne garancije za nacionalni razvitak kako na ekonomskom tako i na kulturnom, pa i na jezičnom polju.

U Zagrebu, 10. svibnja 1971.

INSTITUT ZA JEZIK JAZU

O OTKAZIVANJU NOVOSADSKOGA DOGOVORA

Božidar Finka

Izjave o odricanju Novosadskoga dogovora tekstualno su kratke, tonom dostojanstvene, sadržajno nedvosmislene, završni su i odlučan čin u nizu brojnih prosvjeda i glasova hrvatskih kulturnih, znanstvenih i drugih javnih radnika i njihovih institucija protiv presezanja srpskoga književnog jezika ekavskog tipa i protiv nijekanja samobitnosti i prostorne i povijesne cjelovitosti hrvatskoga književnog jezika.

Izjave su po svojem značenju kraj kolebanjima u našoj jezičnoj znanosti i jezičnoj politici. Odricanje od Novosadskoga dogovora osigurava i omogućava da se ponovno okrenemo izvorima hrvatskog jezika i da svoj jezik zovemo njegovim pravim, tisućugodišnjim nazivom *hrvatski jezik*, svjesni da je samo nacionalnim jezikom moguće širiti jezičnu kulturu i da se samo preko nacionalnog jezika mogu privesti općoj kulturi i društvenoj svijesti najširi narodni slojevi. Ta misao nije nova, ali se njeno ostvarivanje uvijek ponovno